

ТЕОРИТИЧНІ ПИТАННЯ МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ ПРАВОВИХ ДИСЦИПЛІН

Стаття присвячена розгляду проблем, щодо удосконалення професійної майстерності викладача кримінально правового циклу (кримінальне право, кваліфікація злочинів, судова бухгалтерія, бухгалтерський облік і економічний аналіз, та правова статистика). Розглянуті традиційні методики підготовки та проведення занять, а також досвід організації та проведення занять з використанням нових методів, підходів, прийомів щодо сучасної педагогічної системи. Пропонується нова більш ефективна система педагогічних технологій юридичної освіти, яка характеризується відмовою від авторитарної педагогіки на користь особистої, що орієнтована на визначенні права людини і громадянина, які закріплені в Конституції України.

Ключові слова: *методика, методична розробка, система педагогіки, дидактика, ідеал лектора, процес вивчення предмета, методичне забезпечення.*

Статья посвящена рассмотрению проблем, по совершенствованию профессионального мастерства преподавателя уголовно правового цикла (уголовное право, квалификация преступлений, судебная бухгалтерия, бухгалтерский учет и экономический анализ, и правовая статистика). Рассмотрены традиционные методики подготовки и проведения занятий, а также опыт организации и проведения занятий с использованием новых методов, подходов, приемов касающиеся современной педагогической системы. Предлагается новая более эффективная система педагогических технологий юридического образования, которая характеризуется отказом от авторитарной педагогики в пользу личной, ориентированной на определенные права человека и гражданина, закрепленные в Конституции Украины.

Ключевые слова: *методика, методическая разработка, система педагогики, дидактика, идеал лектора, процесс изучения предмета, методическое обеспечение.*

The article deals with the problems on the development of the professional skill of criminal law cycle teachers (criminal law, the classification of crimes, judicial bookkeeping, accounting registration and economic analysis, and legal statistics). Traditional methods of training and conducting classes and also the experience in organizing and conducting classes, using new methods, approaches and techniques concerning the modern education system have been considered. A new more efficient system of pedagogic technology of legal education, which is characterized by rejection of authoritarian pedagogy in favor of persona pedagogy, focused on the certain human and civil rights consolidated in the Constitution of Ukraine are been proposed.

Key words: *method, methodical learning aid, the system of pedagogy, didactics, the ideal lecturer, the process of studying the subject, methodological support.*

Актуальність статті полягає в тому, що професійна майстерність викладача кримінально правового циклу включає до себе елементи надання матеріалу, який повинен не тільки мати теоретичні положення визначення проблеми кримінально-правових дисциплін, але мати практичну направленість, виходячи зі складності визначення його окремих положень, неоднозначного визначення теоретичних точок зору на застосування правових норм у діяльності оперативних підрозділів органу дiзнання, слідчого, прокурора, судді. Підготовка працівників правоохоронних органів потребує нових підходів, застосування методики викладання, яка повинна мати підґрунтя якісного, точного, обґрунтованого викладання матеріалу, який є не тільки об'ємний та важкий для освоєння, але має практичні аспекти. Викладання даного матеріалу повинно проводитися таким чином, щоб передати студентам не тільки теоретичні положення чинного законодавства, його наукові позиції, але практичний досвід використання теорії під час практики застосування викриття злочину, встановлення особи, яка вчинила злочин, відносно якої порушена кримінальна справа та проводиться кримінальне переслідування.

Методика підготовки та проведення занять передбачає використання не тільки традиційних методик навчання, а також досвіду організації та проведення занять з таких дисциплін, як кримінальне право, кваліфікація злочинів, судова бухгалтерія, бухгалтерський облік і економічний аналіз, та правова статистика, але визначення нових методів, підходів щодо педагогічного підходу з боку багатьох історичних осіб та їх прихильників, а саме Ж-Ж. Руссо, Д. Локка, Р.Оуена, О. Макаренка, К. Ушинського та інших вчених, викладачів, які внесли свій вклад у методику викладання предмету та науки.

Сучасна система педагогіки, незважаючи на зміни в складі освіти залишається застиглою та носить кількісний зміст. Вона стала настільки посередньою, що фактично повністю виникла зі сфери людських інтересів, хоча залишається необхідною для окремих галузей науки.

Б. Стругацький вказував, «що ми маємо сьогодні побудований процес освіти, за яким полягає загроза стабільності держави, а саме відсутність професіоналізму у студентів, які завтра повинні будувати нове суспільство. Ми готуємо фахівців, як "шашлик", наклавши освіту на студента, якій не може висловити свою думку з теоретичних положень, які застосовуються на практиці».

Виклад матеріалу. Система педагогічних технологій юридичної освіти характеризується відмовою від авторитарної педагогіки на користь особистості, яка орієнтована на визначення прав людини і громадянина, які закріплені в Конституції України. Провідна мета диверсифікації правової освіти полягає у створенні умов для навчання і вдосконалення елементів знань, вмінь, навичок кожного студента, з урахуванням індивідуальних особливостей та здібностей.

У дидактиці (від грец. *didaktikós* – повчальний, що відноситься до навчання) вищої школи виділяють наступні основні принципи навчальних занять, головна мета яких пов'язана з підготовкою професійних кадрів: неприпустимість одноманітності методичних прийомів і засобів навчального впливу на студентів; чітка системність кожного навчального заняття як комплексної системи організаційної, навчально-виховної діяльності викладача в єдності з навчально-пізнавальною діяльністю студентів (слухачів), спрямованої на досягнення мети засвоєння дидактичних вимог державного стандарту; оптимальне поєднання принципів традиційного та інноваційного навчання; висока правова і загальна культура викладача вищої школи, що виступає в особі педагога, вченого та наставника, який формує майбутнього фахівця.

Такий підхід до вивчення матеріалу даної дисципліни спрямований на подальше удосконалення підготовки студентів. За формування у студентів відповідальності за вивчення предмету повинен нести лектор. Тільки він повинен надати матеріал таким чином, щоб лекція дала можливість слухачу до творчого підходу та практичних роздумів.

З цього визначення ми повинні надати та класифікувати вимоги, які повинні бути висунути до лектора: знання не тільки предмету, але і практики його використання; ерудиція, яка включає знання не тільки предмету але і мати можливість володіння життєдіяльністю предмету; компетентність в тих питаннях, які становлять предмет лекції, вільне володіння відповідним навчальним матеріалом; мати своєрідний багаторазовий інформаційний запас теоретичних положень науки, прикладів практики, можливості надати життєві приклади; наявність самостійних результатів в науково-практичній роботі; визначення нових ідей, які кожним новим кроком науки та техніки дають можливість використовувати їх результати; вміння забезпечити дохідливий, захоплюючий виклад теоретичного матеріалу; авторитет лектора повинен включати до себе його досвід роботи не тільки практики, але і теоретичні положення його роботи; лектор повинен вільно володіти повною мірою педагогічної майстерності.

Форма навчального процесу передбачає проведення лекцій, семінарських та практичних занять. Основними елементами лекції традиційно є: вступ, виклад загального, основного матеріалу, висновок, поставка питання лекції з боку студентів після закінчення лекційного матеріалу. Глибина і ефективність лекцій істотно зростають, якщо викладач вимагатиме від студентів попереднього прочитання відповідного розділу підручника, перед тим як буде читатися лекція. Це підвищить якість знань і призведе до того, що студент перетвориться з пасивного слухача в активного учасника лекції. Проведення лекції включає до себе логічно послідовне, систематизований виклад наукових знань, практичного курсу та схематичних матеріалів у вигляді таблиць, схем, роздрукованих питань. Студенти отримують матеріал з метою не тільки його огляду, але для подальшого внесення до конспекту лекцій. Це надасть можливість більш чітко отримати відповідні знання та відкрити і виховати у студента елементи творчого мислення.

Особливістю лекційного процесу є наявність декількох типів лекцій. Їх можна класифікувати як вступні, де лектор повинен надати матеріал щодо загальних положень теорії та практики, визначити принципи, функції, форми та стадії викладення матеріалу. Поєднати теорію та практику їх реалізації, таким чином, щоб методично забезпечити та визначити головний факт викладеного матеріалу, на його підставі скласти схему розгляду всього курсу.

Методика проведення лекцій поділяється таким чином: інформаційно-пояснювальна лекція, проблемна лекція, лекція із запланованими помилками, лекція – бесіда та інше. У наше завдання не входить розгляд всієї системи методичного забезпечення проведення лекцій, але треба зупинитися на окремих положеннях більш ефективного проведення лекції для студента, який повинен з лекції використати весь матеріал для підвищення рівня своїх знань. З урахуванням сучасних вимог, що пред'являються до підготовки фахівців юридичного профілю, а також певного відставання підручників, навчальних посібників у зв'язку зі змінами, які відбуваються в законодавстві, визначення кримінологічних обставин в країні значно підвищується роль практичних занять, самостійної роботи студентів під час вивчення дисципліни, зокрема судової бухгалтерії.

Практичні заняття повинні бути забезпечені матеріалами, що відображають практику органів внутрішніх справ по використанню облікових документів у розкритті злочинів. Завдання для контрольних робіт повинні виробляти найбільш типові оперативно-службові ситуації, що вимагають від учня самостійного застосування знань, отриманих ним за відповідними темами навчальної дисципліни. Окрім рішення ситуаційних завдань, контрольні роботи можуть включати завдання з імітації аналітичних дій з використанням макетів і полігонів, за умови, що хід роботи та отримані результати будуть зафіксовані в письмовому вигляді. Цінність практичних занять як форми навчання полягає в тому, що вони передбачають самостійне вивчення студентами літератури та нормативних актів. При цьому учасники практичних та контрольних занять мають можливість проявити свою індивідуальність, самостійне

мислення, здатність відстоювати свою позицію. Характеризуючи цінність цих занять, слід зазначити, що викладач найбільш повно реалізує тут свою функцію вчителя, під його керівництвом слухачі не тільки здобувають знання і необхідні юристу вміння самостійно визначати свою позицію в дискусіях, але і засвоюють юридичну і спеціальну бухгалтерську термінологію, елементи юридичної культури, а також поважне ставлення до закону і один до одного.

Мета практичного заняття – навчити студентів професійним навичкам роботи з обліковою документацією в реальній ситуації, умінню використовувати облікову інформацію для виявлення та розслідування злочинів і складати ділові папери. З урахуванням цінності практичних занять з судової бухгалтерії, слід відмітити, те що заслуговує обговорення питання про вимоги до викладачів, яким доручається ведення цих занять. Методика проведення практичних та контрольних занять з судової бухгалтерії підрозділяється на дві головні частини: методика підготовки до заняття і методика безпосереднього ведення заняття. Методика підготовки до практичних занять входить підготовка планів проведення занять та методичних рекомендацій для слухачів. Методична розробка (план) для проведення практичного заняття у викладача має бути на кожному занятті. Розглядається та затверджується даний матеріал на засіданні кафедри. Щорічно плани повинні переглядатися і при необхідності коректуватися з урахуванням змін поточного законодавства і нових публікацій.

Підготовка викладача до проведення заняття має першорядне значення. Яким би досвідом викладач не володів, він все одно повинен готуватися до кожного практичного заняття. По-перше, викладачу необхідно опрацювати тему заняття із залученням нормативних матеріалів, судової та слідчої практики, літературних джерел. Можливо вивчення методичних доповідей і розробок викладачів кафедри з даної теми. По-друге, викладач має вирішити всі задані завдання та проблемні ситуації, передбачити, щоб уникнути несподіванок, можливі варіанти, які можуть запропонувати студенти. Викладач повинен бути готовий відповісти на будь-які питання, що стосуються змісту кожного завдання. По-третє, необхідно ретельно підготувати план проведення заняття. З цієї мети необхідно: а) уточнити мету заняття і метод його проведення; б) визначити характер, зміст і обсяг практичних умінь і навичок, які повинні виробити слухачі протягом заняття; в) визначити матеріал, який необхідно надати студентам під час проведення практичного заняття, їх роль та методику використання; г) продумати можливі зміни плану, визначити, які теоретичні питання слід розглянути до вирішення завдань; д) скласти і відпрацювати вступне слово, висновок по заняттю і т. п. По-четверте, готуючись до заняття, слід визначити хто із студентів повинен відповідати на питання, які поставлені під час проведення практичного заняття. Необхідно запитати по даній темі всіх студентів для перевірки їх знань, але треба забезпечити рівність участі всіх студентів в роботі та перевірку рівня їх підготовки до занять. Опрацювати зміст контрольної перевірки знань і методику її проведення (у разі необхідності). По-п'яте, у разі підготовки до проведення заняття необхідно продумати теоретичні питання для проведення наступного заняття, підібрати матеріал та вирішити кожне з них. Завдання слід підібрати таким чином, щоб на їх основі можна було б обговорити кілька важливих питань теми. По-шосте, провести роботу з групою перед заняттям: а) отримати інформацію про склад і підготовленість групи до заняття в цілому; б) відповісти на питання, дати поради та рекомендації на самопідготовку щодо контрольних питань, технології виконання практичних завдань; в) провести групу або індивідуальну консультацію.

Л.С. Виготський зазначав, що «... правильно поставлене навчання має бути орієнтоване на практику не вчорашнього і далі не сьогоднішнього дня розвитку учня, воно має йти попереду розвитку і служити джерелом нового у розвитку учня».

Найважливіше методичне значення має навчання студентів вимогу вирішувати завдання на основі грамотно поставлених питань. На кожне питання завдання має бути дана чітка відповідь. Рішення задач, практичних ситуацій повинно завершуватися підбиттям підсумків обговорення рішень однієї або всіх завдань, ситуацій. Викладач повинен дати коротку і чітку оцінку рішень (виступів) кожного слухача, відзначити слухачів, які дали глибокі, правильні відповіді, показати, в чому полягали помилки інших.

В кінці заняття підводяться підсумки в цілому. Викладач дає оцінку роботи всієї групи, відзначає рівень її підготовки до даного заняття, називає прізвища відзначилися в ході заняття слухачів і відзначає недоліки у вирішенні інших.

Висновки. Процес вивчення предмета – це двостороннє взаємовідношення між викладачем та студентом. Якість вивчення предмету залежить не тільки від професійної підготовки викладача, а від підготовки студента сприймати навчальний матеріал, можливість його аналізу, надавати пропозиції та ін.

Підготовка студента може визначатися практичним інтересом студента, пов'язаним з його майбутньою спеціальністю, а також з актуальністю окремих проблем в області правопорушень, досить широко освітлюваний в засобах масової інформації, а також у матеріалах судової практики.

Література

1. *Цивільний кодекс України. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, № 40-44, ст.356.*
2. *Ян Шаппа Система німецького цивільного права: підручник / Пер. з нім. С.В. Корольова. М., 2007.*
3. *Селезнев Л.В. Математичні методи в юриспруденції. // Законність, № 4, 2002. с.31*
4. *Халабуденко О.А. Традиції і новели зобов'язального права: досвід Республіки Молдова та інших держав СНД // Закон і життя, № 6, 2008.*
5. *Чеговадзе Л.А. Структура і стан громадянських правовідносин. М., 2009.*